20 043 Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa

Nr. 171 Verslag van een schriftelijk overleg
Vastgesteld 15 oktober 2026

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken heeft een aantal vragen en opmerkingen voorgelegd aan de minister van Buitenlandse Zaken over de brief van 26 juni 2026 over Koninkrijksinzet t.b.v. het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa in 2027 (Kamerstuk 20 043, nr. 167), over de brief van 2 juli 2026 over het verslag Raad van Europa Ministeriele Vergadering van 14 en 15 mei 2026 (Kamerstuk 20 043, nr. 168) en over de brief van 3 juli 2026 over gastlandaanbod Nederland operationele fase Speciaal Tribunaal voor het Misdrijf Agressie tegen Oekraïne (Kamerstuk 36 045, nr. 311).

De vragen en opmerkingen zijn op 9 september 2026 aan de minister van Buitenlandse Zaken voorgelegd. Bij brief van 15 oktober 2026 zijn de vragen beantwoord.

De voorzitter van de commissie,

Klaver

Adjunct-griffier van de commissie,

Dekker

Vragen en opmerkingen vanuit de fracties en antwoord / reactie van de minister

Vragen en opmerkingen van de leden van de D66-fractie

De leden van de D66-fractie hebben met waardering kennisgenomen van de brief van de minister van Buitenlandse Zaken over de Koninkrijksinzet ten behoeve van het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa in 2027. Deze leden prijzen de stevige inzet van het kabinet op het gebied van democratie en mensenrechten binnen het voorzitterschap en zijn in grote lijnen te spreken over de gekozen koers. Zij hebben nog wel enkele vragen en opmerkingen.

Democratische rechtsstaat en buitenlandse beïnvloeding

De leden van de D66-fractie onderschrijven dat weerbaarheid van de democratische rechtsstaat terecht als hoofdthema van het voorzitterschap is gekozen. Deze leden zijn benieuwd welke concrete politieke erfenis het kabinet in november 2027 wil hebben achtergelaten. Zijn hiervoor meetbare doelen te formuleren, en wanneer beschouwt het kabinet het voorzitterschap op dit thema als geslaagd, zo vragen deze leden.

1. **Antwoord van het kabinet**

Het Koninkrijk wil een ambitieuze agenda neerzetten die ziet op het versterken van democratische instituties en processen en op het beschermen van personen die voor de rechtsstaat werken.

In de aanloop naar en tijdens het voorzitterschap worden initiatieven ontplooid die bijdragen aan het behalen van dit overkoepelende doel. Op dit moment wordt gewerkt aan de nadere uitwerking van voorgenomen activiteiten waarbij praktische resultaten en impact centraal staan. Dat zijn onder meer een stevigere positie voor instituties gericht op het beschermen van onze vrijheden en grondrechten, ook in relatie tot AI en nieuwe technologieën. Het Koninkrijk zet zich tijdens het voorzitterschap in voor de ontwikkeling een internationale norm voor de aanpak van bedreiging, online haat en intimidatie van personen die werken voor onze democratische rechtsstaat.

Daarnaast wil het Koninkrijk expliciet de verbinding maken met bestaande initiatieven en werkprocessen – in de EU, OESO, OVSE en de RvE – om onze democratieën te beschermen. Het Koninkrijk

zal ook inzetten op een verstevigde en geïnstitutionaliseerde samenwerking tussen de lidstaten, instituties en maatschappelijk middenveld om onze democratische vrijheden te waarborgen en te beschermen tegen dreigingen.

Het voorzitterschap is geslaagd als er structurele en meerjarige impact gerealiseerd wordt die terug te zien is in de opeenvolgende RvE-voorzitterschappen en het reguliere werk van de RvE. Daarbij zal het kabinet de opbrengsten van het voorzitterschap benutten voor de aanpak van de weerbare democratische rechtsstaat op nationaal en lokaal niveau en ook richting het Nederlands voorzitterschap van de Raad van Ministers van de Europese Unie in 2029.

De leden van de D66-fractie lezen met instemming dat het kabinet het versterken van de detectie van buitenlandse informatiemanipulatie en -inmenging (FIMI) als prioriteit benoemt. Op welke manier wil het kabinet binnen de Raad van Europa bijdragen aan het versterken van de Europese capaciteit om FIMI te detecteren en tegen te gaan, zo vragen deze leden. Op welke wijze wordt daarbij aandacht besteed aan de rol van (waarnemende) staten met een andere blik op internationaal recht, soevereiniteit en de internationale rechtsorde, die digitale afhankelijkheden gebruiken voor politieke beïnvloeding?

2. **Antwoord van het kabinet**

Op 8 juli 2026 heeft het Comité van Ministers (CM) van de RvE besloten een nieuw ad hoc comité op te richten dat gaat werken aan een juridisch instrument tegen FIMI. Het kabinet staat positief tegenover het verkennen van een juridische basis voor Europese samenwerking ten aanzien van statelijke inmenging en het publieke debat online, zonder detaillistisch voorschrijvend te zijn, zodat landen zelf kunnen bepalen hoe FIMI binnen hun grondgebied wordt aangepakt, waarbij ruimte wordt gelaten voor de nationale agenda en afwegingen. Met het juridisch instrument zouden beperkte administratieve lasten gepaard mogen gaan. Voor het kabinet is het positief dat de ontwikkeling van een dergelijk instrument binnen het kader van de RvE plaatsvindt: deelname vereist respect voor mensenrechten, democratie, en de rechtstaat. Omdat het werk tegen FIMI ook in EU verband plaatsvindt, bijvoorbeeld via het *European Centre for Democratic Resilience*, zal het werk in het comité in nauwe afstemming moeten blijven plaatsvinden met de EU-counterparts.

Deze leden achten dit thema van extra groot belang, nu ook de Verenigde Staten zich de afgelopen periode hebben uitgesproken over het willen

beïnvloeden van electorale trends in Europa. Deelt het kabinet de opvatting dat dit gegeven een extra dimensie geeft aan de FIMI-agenda binnen het voorzitterschap? Op welke wijze wil het kabinet tijdens het voorzitterschap omgaan met landen met een waarnemersstatus bij het Comité van Ministers, waaronder de Verenigde Staten, specifiek waar het gaat om de agenda rond desinformatie en buitenlandse beïnvloeding, zo vragen deze leden.

3. **Antwoord van het kabinet**

De RvE is een belangrijk Europees gremium voor normstelling t.a.v. (nieuwe) ontwikkelingen voor de bescherming van onze democratische rechtsstaat met inachtneming van grondrechten. De RvE en het voorzitterschap zal in het kader van het nieuw opgerichte comité voor de detectie van buitenlandse informatiemanipulatie en -inmenging (FIMI) tot een juridische basis voor nauwere samenwerking tussen betrokken instituties komen. Het gaat hierbij om het beschermen van vitale processen, zoals verkiezingen, tegen buitenlandse inmenging.

De RvE telt 46 lidstaten en vijf waarnemers, waarvan de VS er één is. Binnen het Comité van Ministers heeft de VS – als waarnemer – geen stemrecht. Deze brede werkingssfeer binnen de RvE is van grote toegevoegde waarde omdat het een standaard kan zetten die ook impact heeft buiten de werkingssfeer van de RvE. Door nieuwe normen, waaronder tegen FIMI, binnen dit kader te ontwikkelen, kunnen scherpe definities en robuuste rechtswaarborgen direct worden verankerd in een breed gedragen, juridisch bindend systeem voor de deelnemende landen.

De onderwerpen die binnen de RvE worden besproken zijn onderdeel van de brede samenwerking met de VS. Het is daarom goed dat zij als waarnemer zijn aangesloten bij de RvE, zodat we met hen, en andere waarnemers, doorlopend in gesprek kunnen blijven over belangrijke thema's.

Ziet het kabinet mogelijkheden om tijdens het voorzitterschap te werken aan concrete normen rond digitale soevereiniteit, platformmacht en de bescherming van democratische processen tegen buitenlandse invloed en afhankelijkheden, zo vragen de leden bovendien.

4. **Antwoord van het kabinet**

De RvE is bij uitstek een institutie voor normstelling ter bescherming van de democratische rechtsstaat en grondrechten. Het kabinet zal tijdens het voorzitterschap verder werken aan de bescherming van democratische processen tegen buitenlandse

beïnvloeding. Daarbij kan worden voortgebouwd op bestaande kaders, zoals het AI-kaderverdrag en (protocollen bij) het EVRM.

Veiligheid van politici, journalisten en advocaten

De leden van de D66-fractie zijn positief over de inzet van het kabinet op de veiligheid van publieke figuren die een sleutelrol vervullen binnen de democratische rechtsstaat, zoals politici, ambtsdragers, advocaten en journalisten. Welke concrete vorm ziet het kabinet voor zich met betrekking tot de voorgestelde internationale norm voor *safety in political and democratic life*? Op welke wijze wordt hierbij, als het aan het Nederlands voorzitterschap ligt, aandacht besteed aan online intimidatie, doxing en transnationale repressie?

5. Antwoord van het kabinet

Het tegengaan van bedreigingen, intimidatie en online haat – ook wel *safety in political and democratic life* – is een prioriteit en speerpunt van dit kabinet. Zo heeft het kabinet – samen met de koepels en beroeps- en belangenorganisaties- een collectieve norm tegen agressie en intimidatie van lokale politici gelanceerd in het kader van weerbaar bestuur.

Bedreigingen, intimidatie en online haat zijn helaas niet uniek voor Nederland. Om die reden is dit thema ook onderdeel van het *European Democracy Shield.* Nederland heeft dat in aanloop naar de lancering van het *Democracy Shield* actief bepleit en neemt een proactieve en voortrekkersrol op zich in het *European Centre of Democratic Resilience* (ECDR) en het *European Cooperation Network on Elections* (ECNE). Het kabinet heeft met de Europese Commissie afgesproken dat Nederland volgend jaar een project zal starten in het ECDR met als doel om tot handelingsperspectieven te komen, waarbij nadrukkelijk de verbinding met de RvE en de OESO wordt gelegd.

Het kabinet wil gedurende het voorzitterschap van de RvE hierop voortbouwen en toewerken naar een internationale norm over *safety in political and democratic life*. Deze norm moet recht doen aan onze grondrechten en nadrukkelijk stellen dat elke vorm van bedreiging, agressie en intimidatie – zowel online als offline en van welke afzender dan ook – niet geaccepteerd wordt.

Oekraïne en accountability

De leden van de D66-fractie onderschrijven van harte de vastberaden inzet van het kabinet op het tegengaan van straffeloosheid voor de

Russische agressieoorlog tegen Oekraïne, onder meer via het Speciaal Tribunaal voor het Misdrijf Agressie. Kan de minister aangeven of de verwachting is dat het tribunaal tijdens het Nederlandse voorzitterschap van het Comité van Ministers, van mei tot november 2027, daadwerkelijk operationeel zal zijn? Op welke concrete wijze wil het kabinet het voorzitterschap inzetten om andere landen te bewegen tot politieke en met name financiële steun voor het tribunaal, in het licht van het feit dat tot dusver geen ander land bereidheid heeft getoond het tribunaal te huisvesten? Welke aanvullende diplomatieke inspanningen gaat Nederland verrichten om meer landen te bewegen zich aan te sluiten bij het Speciaal Tribunaal?

6. **Antwoord van het kabinet**

Het opzetten van een nieuw tribunaal is een proces van lange adem. Daarnaast is de totstandkoming in fases opgeknipt en afhankelijk van de internationale steun (aansluiting van staten bij het *Enlarged Partial Agreement on the Management Committee of the Special Tribunal for the Crime of Aggression against Ukraine* - EPA, zie ook onder). Het *Advance Team* van de RvE is op 1 februari 2026 van start gegaan met het voorbereidende werk. De start van het zogenaamde skelettribunaal als initiële fase van het tribunaal is momenteel voorzien voor de eerste helft van 2028, maar is nog afhankelijk van veel factoren, zoals de snelheid waarmee staten zich kunnen aansluiten.

Het tribunaal is opgericht bij bilateraal verdrag tussen Oekraïne en de RvE (ondertekend 25 juni 2025 in Straatsburg). Andere landen kunnen zich aansluiten via het onderschrijven van het *Enlarged Partial Agreement*. Ook niet-RvE lidstaten kunnen zich hierbij aansluiten. Via het EPA kunnen landen het tribunaal politiek, juridisch en financieel steunen. Voor het uiteindelijk operationeel worden van het tribunaal is het van belang dat voldoende staten zich aansluiten en er voldoende financiële steun is voor het Agressietribunaal.

Tijdens de ministeriele vergadering van het CM in Chișinău op 14-15 mei jl. en daarna hebben inmiddels 37 staten (35 RvE-lidstaten, Costa Rica en Australië) en de EU het EPA onderschreven. Dit is vooral een belangrijk politiek signaal. Zaak is nu dat deze staten zich juridisch en financieel binden, veelal door het doorlopen van de nationale (ratificatie)procedure. Het CM van de RvE moet vaststellen wanneer er voldoende politiek en financieel draagvlak (inclusief van de grootbetalers van de RvE, zoals Duitsland, het

VK, Frankrijk, Italië en de EU) bestaat voor de start van het tribunaal.

Onder leiding van de EU zijn in 42 landen demarches uitgevoerd om aansluiting bij het tribunaal te bevorderen. Nederland heeft zich bij die demarches gevoegd. Ook spreekt Nederland landen bilateraal aan, om hen te bewegen het tribunaal te steunen.

Hoe beoordeelt het kabinet de voortgang van het compensatiemechanisme voor Oekraïne, en welke obstakels ziet het daarbij nog, zo vragen deze leden?

7. **Antwoord van het kabinet**

Tijdens de diplomatieke conferentie op 16 december 2025 in Den Haag, hebben 35 staten en de EU het oprichtingsverdrag van de Claims commissie ondertekend. Inmiddels zijn daar nog enkele landen bijgekomen. Voor de inwerkingtreding van het verdrag is vereist dat 25 ondertekenaars het verdrag ratificeren en dat daarmee voldoende financiële steun is verzekerd (minimaal 50 procent van het benodigde budget). Nederland heeft op 16 september de notificatie van ratificatie aan de Secretaris-Generaal (SG) van de RvE overhandigd en is daarmee het negende ratificerende land. De verwachting is dat in de eerste helft van 2027 de benodigde ratificaties worden bereikt. Vervolgens moet nog onderhandeld worden over de derde stap van het compensatiemechanisme, het Schadefonds.

Is het kabinet voornemens het voorzitterschap te benutten om, mocht dat tegen die tijd nog niet zijn gelukt, verdere stappen te zetten richting het gebruik van bevroren Russische staatsactiva voor het herstel van Oekraïne?

8. **Antwoord van het kabinet**

Het kabinet zet zich - in lijn met verschillende Kamermoties – in voor het aanspreken van de geïmmobiliseerde tegoeden van de Russische Centrale Bank voor financiële steun aan Oekraïne. Nederland focust hierbij op het zetten van stappen in EU-verband, in nauwe samenwerking met de G7. In augustus sloot Nederland zich om deze reden – samen met Spanje en Polen – aan bij een oproep van Zweden aan de Commissie om op dit onderwerp technische capaciteit beschikbaar te stellen (Kamerstuk 21 501-02, nr. 3468).

Tevens vragen deze leden welke rol het kabinet voor de Raad van Europa ziet weggelegd bij het terugbrengen, beschermen en psychologisch ondersteunen van Oekraïense kinderen die door Rusland zijn gedeporteerd.

9. Antwoord van het kabinet

De SG van de RvE heeft een Speciaal Gezant voor de situatie van kinderen in Oekraïne aangesteld, die over specifieke expertise beschikt en een duidelijk mandaat heeft gekregen op het terugbrengen, beschermen en psychologisch ondersteunen van Oekraïense kinderen die door Rusland zijn gedeporteerd. Het mandaat van de Speciaal Gezant is onder andere om de aandacht te vergroten voor de problemen waarmee Oekraïense kinderen worden geconfronteerd; de interne coördinatie met alle relevante RvE instanties (onder meer met de *Consultation Group on the Children of Ukraine* en het schaderegister) te versterken; internationale samenwerking te stimuleren; contacten te onderhouden met internationale partners, zoals via de *Coalition for the Return of Children of Ukraine*; de activiteiten van de RvE ter ondersteuning van de kinderen in Oekraïne te versterken en daarover regelmatig aan de SG en het CM te rapporteren.

Mensenrechten

De leden van de D66-fractie hechten sterk aan de inzet van het kabinet op het Verdrag van Istanbul en de bestrijding van gendergerelateerd geweld. Deze leden constateren dat niet alle lidstaten van de Raad van Europa het verdrag hebben geratificeerd en dat Turkije het verdrag zelfs heeft opgezegd. Zij vinden het van belang dat het voorzitterschap ook wordt benut om lidstaten die op rechtsstaat- of mensenrechtenterrein onder druk staan, aan te spreken op hun verplichtingen. Hoe wil de minister tijdens het voorzitterschap omgaan met lidstaten waar mensenrechten of de rechtsstaat onder druk staan, en welke concrete inzet is voorzien om het draagvlak voor het Verdrag van Istanbul, ook onder landen die het nog niet hebben geratificeerd of hebben opgezegd, te vergroten, zo vragen deze leden.

10. Antwoord van het kabinet

Gedurende het voorzitterschap zal het kabinet zich inzetten om het draagvlak voor het Verdrag van Istanboel te vergroten. Het kabinet zal waar mogelijk en opportuun het belang van het Verdrag voor de bevordering van vrouwenrechten actief onder de aandacht brengen, zowel bij landen die nog geen partij zijn als bij

landen waar de betrokkenheid bij het verdrag onder druk staat. Binnen het Koninkrijk werken de betrokken landen samen aan de stappen die nodig zijn voor bekrachtiging van het Verdrag van Istanboel. Het Koninkrijk organiseert in juni 2027 een internationale conferentie op Aruba, aansluitend op de tweejaarlijkse *No Mas No More*-conferentie. De conferentie heeft, naast kennisdeling over de aanpak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld binnen het Koninkrijk, Europa en Midden- en Zuid-Amerika, tot doel de internationale samenwerking en het netwerk van experts rond de aanpak van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld te versterken. Hierbij zal ook speciale aandacht zijn voor de ondermijnende rol van desinformatie over de aard en inhoud van het Verdrag van Istanboel. Daarnaast bestaat de intentie om met een aantal landen afspraken te maken over verdere samenwerking rond de implementatie van het Verdrag van Istanboel in kleine (ei)landen, kennisuitwisseling en regionale samenwerking.

Welke prioriteit krijgt binnen het voorzitterschap de uitvoering van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens door lidstaten die hierin structureel achterblijven?

11. Antwoord van het kabinet

De bevordering en bescherming van mensenrechten vormt één van de pijlers van het CM-voorzitterschap. Het kabinet geeft daarbij prioriteit aan de effectieve uitvoering van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), in het bijzonder in zaken waarin sprake is van langdurige of structurele uitvoeringsproblemen. De naleving van EHRM-uitspraken is op grond van artikel 46 EVRM een verdragsverplichting en staat onder toezicht van het CM.

Deze inzet krijgt al in de aanloop naar het reguliere CM-voorzitterschap concrete invulling tijdens het voorzitterschap van het CM-Mensenrechtenoverleg (CMDH) van november 2026 tot april 2027. Het Koninkrijk organiseert in dat kader activiteiten gericht op het versterken van de nationale uitvoering van EHRM-uitspraken, het vergroten van kennis over het toezichtsysteem en het uitwisselen van goede praktijken. Daaronder vallen regionale conferenties in verschillende lidstaten. De landen binnen het

Koninkrijk werken samen aan mensenrechtenconferenties op Aruba, Curaçao en Sint Maarten, gericht op het vergroten van kennis over het bredere mensenrechtenwerk van de RvE, waaronder het EVRM en het bijbehorende toezichtsysteem.

Tijdens het reguliere CM-voorzitterschap van mei tot november 2027 wordt deze inzet voortgezet. Het kabinet zal daarbij, in nauw overleg met de andere lidstaten en het secretariaat van de RvE, aandacht blijven vragen voor de effectieve uitvoering van EHRM-uitspraken.

De leden van de D66-fractie constateren bovendien met zorg dat de positie van lhbti-personen in meerdere lidstaten van de Raad van Europa evident onder druk staat, door wetgeving die uitings- en organisatievrijheid inperkt, een krimpende ruimte voor pride-evenementen en toenemende risico's voor mensenrechtenverdedigers die voor deze groep opkomen. Voor deze leden is dit geen bijzaak, maar een kernthema van de mensenrechten en rechtsstaat die het voorzitterschap zegt te willen verdedigen. Is het kabinet bereid dit onderwerp op te nemen als expliciet agendapunt binnen de kabinetsinzet voor het voorzitterschap?

12. Antwoord van het kabinet

Gendergelijkheid en gelijke rechten voor lhbtiq+ personen zijn één van de speerpunten van de Nederlandse inzet bij de RvE. Zo draagt Nederland bijvoorbeeld actief bij aan het werk van het Expert Comité SOGIESC (*sexual orientation, gender identity, expression and sex characteristics*). Ook tijdens het voorzitterschap zal het kabinet accent leggen op gelijke rechten voor lhbtiq+ personen. De exacte invulling hiervan wordt nader uitgewerkt in samenwerking met de RvE. Nederland is daarnaast actief lid van de *Group of Friends on LGBTI* in Straatsburg.

Caribisch deel van het Koninkrijk

De leden van de D66-fractie lezen dat overleg plaatsvindt met Aruba, Curaçao en Sint Maarten en dat ook Bonaire, Sint Eustatius en Saba worden betrokken bij het voorzitterschap. Kan de minister toelichten wat deze betrokkenheid in de praktijk inhoudt, en welke concrete rol Aruba, Curaçao, Sint Maarten en de BES-eilanden krijgen tijdens het voorzitterschap? Zijn er specifieke thema's binnen het werkprogramma

van de Raad van Europa die voor het Caribisch deel van het Koninkrijk bijzondere relevantie hebben, zo vragen deze leden.

13. Antwoord van het kabinet

De Koninkrijkslanden zijn betrokken bij de voorbereidingen en formulering van de prioriteiten voor het voorzitterschap, die ook terugkomen in de Kamerbrief t.b.v. de Koninkrijksinzet (Kamerstuk 20 043, nr. 167). In het kader van het voorzitterschap van het CMDH werken de landen binnen het Koninkrijk samen aan de organisatie van conferenties op Aruba, Curaçao en Sint Maarten over de bescherming van mensenrechten, onder meer in relatie tot het EVRM en het bijbehorende toezichtsysteem.

Tijdens het reguliere CM-voorzitterschap wordt er voor het Caribisch deel van het Koninkrijk in het bijzonder aandacht besteed aan het Verdrag van Istanboel. Het Verdrag van Istanboel ziet op het voorkomen, vervolgen en uitbannen van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Tijdens het voorzitterschap zal er een conferentie over het Verdrag van Istanboel georganiseerd worden op Aruba, aansluitend op de *No Mas No More* conferentie. Deze conferentie zal bijdragen aan kennisdeling over en aandacht voor de aanpak van geweld in het gehele Koninkrijk, Europa en Midden- en Zuid-Amerika op basis van het Verdrag van Istanboel. Ook zal Curaçao deelnemen aan een congres, medegeorganiseerd door *WeProtect Global Alliance* en het RvE-secretariaat, over bestrijding van (online) seksueel kindermisbruik in relatie tot het Verdrag van Lanzarote. Tijdens het voorzitterschap zal ook aandacht worden besteed aan de bescherming van minderheids- en regionale talen, waaronder het Papiaments. Het Caribisch deel van het Koninkrijk zal daarnaast ook bij het cultureel programma worden betrokken, en het voorzitterschap zal ook worden benut om de bekendheid van de RvE binnen het Caribisch deel van het Koninkrijk te versterken en andersom.

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de minister van Buitenlandse Zaken over de Koninkrijksinzet voor het voorzitterschap van het Comité van Ministers (CM) van de Raad van Europa (RvE) in 2027.

De leden van de VVD-fractie onderschrijven het belang van de Raad van Europa voor de bescherming van de democratische rechtsstaat, mensenrechten en fundamentele vrijheden in Europa. Juist in een tijd waarin de Europese veiligheid en democratische rechtsstaat onder druk staan, is het van belang dat Nederland zich binnen de Raad van Europa actief en zichtbaar inzet.

Meerwaarde van de Raad van Europa

De brief schetst dat de Raad van Europa beschikt over een breed palet aan instrumenten voor normstelling, monitoring en samenwerking. De leden van de VVD-fractie zien de historische waarde van deze instrumenten, maar wijzen erop dat de Raad van Europa opereert in een dicht internationaal speelveld naast de Europese Unie (EU) en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OVSE). Deze leden beschouwen het als onwenselijk dat de taken van deze organisaties overlappen. Zij vragen de minister concreet toe te lichten op welke specifieke terreinen de Raad van Europa beschikt over een unieke toegevoegde waarde die niet reeds door de EU kan worden behartigd. Op welke wijze borgt het kabinet dat het voorzitterschap niet leidt tot duplicatie van lopende Brusselse werkzaamheden of beleidsvorming? Hoe wil het Koninkrijk tijdens zijn mandaat de operationele samenwerking tussen Straatsburg en Brussel zo vormgeven dat synergie ontstaat, mede met het oog op het aanstaande Nederlandse voorzitterschap van de Raad van de EU?

14. Antwoord van het kabinet

Het kabinet onderschrijft dat overlap van mandaten tussen de diverse multilaterale organisaties onwenselijk is. Derhalve blijft het kabinet ook in RvE-verband doorlopend kritisch en alert op het tegengaan hiervan. Dit gebeurt onder meer in de context van onderhandelingen in Straatsburg ten aanzien van het werkprogramma van de RvE en in het kader van institutionele hervorming.

De RvE beschikt over een breed arsenaal aan opgebouwde technische en juridische expertise op de terreinen van democratie, mensenrechten en rechtsstaat. Zo wordt het EVRM en zijn toezichtsysteem internationaal geroemd als een van de meest

effectieve mensenrechtensystemen. De expertise en ervaring van de RvE wordt gewaardeerd en benut door andere organisaties, waaronder de EU en de OVSE. Zo maakt de EU veelvuldig gebruik van expertrapporten van diverse RvE-gremia, waaronder de Venetië Commissie, voor onder meer de eigen rechtsstaat- en uitbreidingsprocessen. Daarnaast vindt geregeld overleg plaats tussen de SG van de RvE en het CM met onder meer de EU, de OVSE en de VN, waarbij het voorkomen van overlap een belangrijk aspect is.

Daarnaast is de RvE de enige multilaterale organisatie waarvan Oekraïne wél en Rusland geen lid (meer) is. Hierdoor heeft de RvE een leidende rol kunnen nemen op het terrein van accountability voor Oekraïne, waarvan alle instrumenten (in oprichting) onder de paraplu van de RvE vallen en ook openstaan voor niet-lidstaten.

Bij de totstandkoming van de agenda van het voorzitterschap kijkt het kabinet specifiek naar het voorkomen van overlap met andere processen en kansen voor samenwerking. Waar mogelijk wordt binnen de geagendeerde thema's een link gelegd met relevante EU-processen, het werk van andere organisaties en het aanstaand EU-voorzitterschap.

Oekraïne

De leden van de VVD-fractie onderschrijven de prioriteit die het kabinet geeft aan de bestrijding van straffeloosheid voor de Russische agressieoorlog tegen Oekraïne. Het Kremlin mag op geen enkele wijze worden beloond voor zijn grove schendingen van de soevereiniteit van Oekraïne. De brief benadrukt dat Nederland de rol van 'lead nation' vervult op de pijler Restoring Justice en gastland is voor het Schaderegister, de Claimscommissie en de initiële fase van het Speciaal Tribunaal voor het Misdrijf Agressie. Deze leden vragen welke stappen de minister onderneemt om ervoor te zorgen dat de structurele politieke en financiële lasten worden gedeeld met de overige 45 lidstaten. Welke lidstaten tonen zich tot dusverre terughoudend ten aanzien van de financiering en ratificatie van het compensatiemechanisme en het tribunaal? Hoe voorkomt het kabinet dat Nederland als gastland voor een onevenredig deel van de operationele kosten moet opdraaien?

15. Antwoord van het kabinet

Zoals in de beantwoording van vraag 6 is aangegeven, kunnen landen toetreden tot het tribunaal middels het EPA. Dat is niet beperkt tot RvE-lidstaten. Op 28 oktober 2025 heeft Nederland het voorwaardelijk gastlandschap aangeboden voor de initiële fase van het tribunaal en op 3 juli 2026 voor de operationele fase, onder voorwaarde dat alle kosten worden verdeeld over de deelnemende staten (zie ook Kamerbrief 'Gastlandaanbod Nederland operationele fase Speciaal Tribunaal voor het Misdrijf Agressie tegen Oekraïne, d.d. 03-07-2026). Diverse landen hebben zich al daadwerkelijk verbonden verklaard aan het tribunaal. Andere wachten nog op een schatting van de kosten, ook voor de operationele fase van het tribunaal. Een deel van die ramingen moet van Nederland als beoogd gastland komen, een deel van de RvE.

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie bijzondere aandacht voor een van de meest weerzinwekkende misdaden van het Russische regime: de grootschalige ontvoering en gedwongen deportatie van Oekraïense kinderen naar Rusland en Belarus. Deze leden vragen op welke manier het kabinet het voorzitterschap zal inzetten om de internationale druk op Rusland verder op te voeren ten behoeve van de opsporing, registratie en repatriëring van deze ontvoerde kinderen. Welke rol kan de Raad van Europa, in het bijzonder via de Commissaris voor de Rechten van de Mens, vervullen bij de juridische bewijsgaring en documentatie van deze deportaties met het oog op strafrechtelijke vervolging?

16. Antwoord van het kabinet

Het kabinet deelt de grote zorgen van de leden van de VVD-fractie over de ontvoering en deportatie van Oekraïense kinderen naar Rusland en Belarus. Tijdens het voorzitterschap zal het kabinet de bestaande initiatieven binnen de RvE voor opsporing, registratie en repatriëring van kinderen actief blijven steunen. Zoals in de beantwoording van vraag 9 uiteengezet, is er binnen het raamwerk van de RvE een Speciaal Gezant voor het terugbrengen, beschermen en psychologisch ondersteunen van Oekraïense kinderen die door Rusland zijn gedeporteerd. Het kabinet volgt de ontwikkelingen en het werk van de Speciaal Gezant nauwgezet.

Tijdens het voorzitterschap zal het kabinet het belang van het mandaat van de Speciaal Gezant blijven benadrukken. De Commissaris voor de Rechten van de Mens en andere RvE instanties kunnen daarnaast bijdragen aan juridische bewijsgaring en documentatie van deze deportaties. Het kabinet houdt bij relevante rechtszaken bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, zoals *Ukraine v. Russia* (no. 43800/14) en *Ukrainian Helsinki Human Rights Union on behalf of ten Ukrainian children v. Russia* (no. 6719/23), de vinger nauwkeurig aan de pols. Ten slotte draagt het kabinet via het Oekraïne Actieplan van de RvE financieel bij aan werkzaamheden op dit terrein.

Tevens vragen deze leden hoe het voorzitterschap wordt benut om de omzeiling van sancties tegen de Russische oorlogseconomie via derden effectiever aan te pakken.

17. Antwoord van het kabinet

Het kabinet zet zich actief in om de omzeiling van EU-sancties tegen Rusland via derde landen met nieuwe sancties tegen te gaan. Ook wordt voortdurend gewerkt aan het versterken van de naleving en handhaving van bestaande sancties, onder meer door betere -informatie-uitwisseling- en toezicht op goederen en kapitaalstromen en door nauwe samenwerking met internationale partners en organisaties. Nederland richt zijn inzet primair op samenwerking binnen de EU en de G7, en zal waar gepast ook het RvE-voorzitterschap benutten om de aanpak van sanctie-omzeiling aan de orde te stellen.

Europees Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM)

De leden van de VVD-fractie onderschrijven het belang van het EVRM in het beschermen van fundamentele mensenrechten. Tegelijkertijd heeft de interpretatie van het EVRM zich de afgelopen decennia dusdanig ontwikkeld dat er op bepaalde beleidsterreinen minder beleidsruimte is.

Dit uit zich vooral op het gebied van migratiebeleid, waarbij de interpretatie van het EVRM bijvoorbeeld een grote rol speelt in een recente uitspraak die mogelijk als consequentie heeft dat asielzoekers (nog steeds) niet mogen worden overgedragen aan Italië. Welke stappen is het kabinet de komende tijd van plan te nemen om ervoor te zorgen dat de interpretatie van het EVRM meer ruimte laat om een restrictief migratiebeleid te voeren?

18. Antwoord van het kabinet

Het kabinet deelt de zorgen van de VVD-fractie over het feit dat asielzoekers niet kunnen worden overgedragen aan Italië. Het kabinet heeft zich, in lijn met de oproepen daartoe vanuit uw Kamer, de afgelopen periode actief ingezet om – in gezamenlijkheid met andere, gelijkgezinde RvE-lidstaten – de uitdagingen in de uitvoering van het asiel- en migratiebeleid onder de aandacht te brengen en een gezamenlijke visie op de toepassing van relevante bepalingen van het EVRM in deze context te verduidelijken. Deze inzet is geculmineerd in de Verklaring van Chișinău, die op 15 mei jl. bij consensus is aangenomen door het CM van de RvE. De Verklaring van Chișinău onderstreept de ruimte van lidstaten om effectief migratiebeleid te voeren en onderstreept in dat kader onder andere het belang van het subsidiariteitsbeginsel en de *margin of appreciation* als relevant voor de toepassing van het EVRM. Aangezien de verklaring met consensus is aangenomen kan deze aangemerkt worden als een interpretatieve verklaring van de verdragspartijen, in die zin dat zij onder het verdragenrecht een "later tot stand gekomen overeenstemming" vormt over de uitleg of toepassing van het EVRM. Met een dergelijke verklaring dient rekening te worden gehouden door eenieder bij de interpretatie van het EVRM in het migratiedomein, en deze verklaring kan daarom ook doorwerken in de nationale rechtspraktijk. In de verklaring staat bovendien beschreven dat, om te kunnen spreken van een schending van artikel 3 EVRM, er sprake moet zijn van een hoog en constant niveau van onmenselijke of mensonwaardige behandeling, consistent moet worden toegepast op alle levels, en voorkomen moet worden dat er onnodige barrières worden opgeworpen voor het uitzetten of terugsturen van vreemdelingen. Het kabinet acht deze verklaring een belangrijk resultaat dat een aanzienlijk effect kan hebben. Het is echter nog te vroeg om hier al conclusies aan

te verbinden. Het kabinet zal aandacht blijven vragen voor de Verklaring van Chișinău en het belang daarvan blijven onderstrepen, alsook deze elementen betrekken in relevante rechtszaken.

Daarnaast blijft het kabinet zich er onverminderd voor inzetten dat lidstaten zich houden aan de EU wet- en regelgeving, inclusief het voldoen aan de minimumvoorwaarden voor opvang. De Europese Commissie, als hoeder van het EU-recht, moet hierop toezien. Hier roept het kabinet de Europese Commissie ook consequent toe op. In navolging daarvan, benadrukte de President van de Europese Commissie Ursula von der Leyen in haar reguliere migratiebrief voorafgaand aan de Europese Raad van 15 en 16 oktober jl. in dit kader ook het belang van volledige implementatie van het Asiel- en migratiepact door alle EU-lidstaten alsook het belang van de volledige medewerking door alle EU-lidstaten aan overdrachten. Verder bevestigde de President van de Europese Commissie in deze brief dat lidstaten, waaronder Italië, voldoen aan de vereisten voor administratieve en opvangcapaciteiten om overdrachten te laten plaatsvinden. Daarnaast is het kabinet op verschillende niveaus in gesprek met Italië en Griekenland om te zorgen dat overdrachten weer kunnen plaatsvinden. Hiertoe trekt het kabinet ook nauw op met gelijkgezinde lidstaten die tegen vergelijkbare problemen aanlopen bij overdrachten.

Hoe gaat het kabinet er daarnaast voor zorgen dat het EVRM dusdanig wordt geïnterpreteerd dat uiteindelijk, conform het coalitieakkoord, asielaanvragen buiten Europa kunnen worden ingediend en afgehandeld, en dat in Nederland dus geen asielprocedures meer hoeven te worden doorlopen?

19. Antwoord van het kabinet

Het kabinet zet in op innovatieve oplossingen, met uiteindelijk doel dat asielaanvragen ook buiten Europa kunnen worden ingediend en afgehandeld. Zowel het in februari gepubliceerde rapport van Clingendael ‘Grenzen verleggen’ als de Verklaring van Chișinău bevestigen dat de ontwikkelingen van innovatieve oplossingen, waaronder terugkeerhubs, mogelijk zijn binnen de

kaders van het EVRM, zolang deze voldoen aan de verplichtingen die voortvloeien uit mensenrechtenverdragen. Het is daarom van belang dat de verdere ontwikkeling en implementatie van deze innovatieve oplossingen zorgvuldig gebeurt, om te verzekeren dat daarbij de mensenrechten worden gerespecteerd. Het is aan de staten die met deze innovatieve oplossingen willen werken om ervoor te zorgen dat deze in lijn zijn met mensenrechtenverplichtingen, waaronder die onder het EVRM. Het kabinet blijft de noodzakelijke tijd en aandacht besteden aan het verder ontwikkelen van innovatieve modellen in lijn met internationaal en Europees recht.

Weerbaarheid van de democratie en buitenlandse inmenging

De leden van de VVD-fractie delen de zorgen over toenemende agressie, intimidatie en bedreiging richting hoeders van de rechtsstaat, waaronder politici, bestuurders, rechters, advocaten en journalisten. Wie onze vrije samenleving en rechtsorde overeind houdt, moet kunnen rekenen op bescherming en veiligheid. Deze leden vragen de minister hoe het streven naar een internationale norm voor *safety in political and democratic life* concreet vorm krijgt. Hoe voorkomt het kabinet dat dit initiatief verzandt in vrijblijvende slotverklaringen en seminars, en op welke wijze leidt dit tot operationele grensoverschrijdende bescherming en versterkte opsporing van daders?

20. Antwoord van het kabinet

Er wordt binnen de Europese Unie gewerkt aan het thema *safety in political and democratic life*. Nederland heeft dat in aanloop naar de lancering van het *European Democracy Shield* actief bepleit en neemt een proactieve en voortrekkersrol op zich in het *European Centre of Democratic Resilience* (ECDR) en het *European Cooperation Network on Elections* (ECNE). Zo werkt het kabinet mee bij de formulering van een *guide of best practices* en een aanbeveling die eind dit jaar verwacht wordt, als onderdeel hiervan. Die producten worden betrokken bij het project dat volgend jaar start, waarbij onze aanpak, die van andere lidstaten en de kennis van instituten, journalistiek en maatschappelijk middenveld worden betrokken. Het project in Brussel en de agendering van het onderwerp *safety in political and democratic life* tijdens het RvE-voorzitterschap moeten niet alleen tot een Europese norm en standaard leiden, maar ook tot inzichten die de

Europese en respectievelijke nationale aanpak versterkt met concrete maatregelen.

De leden van de VVD-fractie onderschrijven de noodzaak om onze samenleving beter te wapenen tegen buitenlandse informatiemanipulatie en -inmenging door kwaadwillende statelijke actoren zoals Rusland, Iran en China. Deze staten proberen onze democratische processen doelbewust te ontwrichten en polarisatie aan te jagen. Welke maatregelen wil het kabinet in Straatsburg treffen om dreigingsinformatie tussen lidstaten sneller uit te wisselen en desinformatiecampagnes te neutraliseren?

21. Antwoord van het kabinet

Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 2 is er een nieuw ad hoc comité opgericht dat gaat werken aan een juridisch instrument tegen FIMI. In een haalbaarheidsstudie voor een juridisch instrument is door een expertgroep geconstateerd dat momenteel gezamenlijke kaders of escalatiemechanismen missen, waaronder regelingen voor het delen van informatie die in overeenstemming zijn met de voorschriften inzake gegevensbescherming. Dit heeft invloed op het vermogen van landen om tijdig en gecoördineerd te reageren op grensoverschrijdende FIMI-dreigingen. Voor Nederland is het belangrijk dat het juridisch instrument wordt opgesteld met inachtneming van de grondrechten en ruimte biedt voor effectief nationaal beleid op de aanpak van FIMI.

Deelt het kabinet de mening dat het belangrijk is om zicht te hebben op desinformatiecampagnes?

22. Antwoord van het kabinet

Ja. Daarom werkt het kabinet op basis van het coalitieakkoord aan wetgeving en de inrichting van een organisatie in Nederland die FIMI gericht op ondermijning van de democratische rechtstaat structureel kan detecteren. Eind 2026 zal het kabinet uw Kamer informeren over de stand van zaken rond de organisatie van FIMI-detectiecapaciteit.

Zoals voortvloeit uit de Digitale Services Act zijn Very Large Online Platforms verplicht om informatie omtrent desinformatie op sociale media te delen met onder andere de Europese Commissie. Is het kabinet bereid om deze informatie op te vragen?

23. Antwoord van het kabinet

De Digitale Services Act (DSA) voorziet in verschillende openbare transparantieverplichtingen.[1] Zeer grote onlineplatforms moeten onder meer periodieke transparantierapportages publiceren en jaarlijks verslag doen van hun beoordeling van systeemrisico's, en de maatregelen die zij nemen om deze risico's te beperken. Hier vallen risico's rond desinformatie en het maatschappelijk debat onder. Ook de onafhankelijke auditrapporten over de naleving van de DSA en de opvolging daarvan moeten in beginsel openbaar worden gemaakt. Voor zover het gaat om niet-openbare informatie die zeer grote onlineplatforms in het kader van het toezicht onder de DSA aan de Europese Commissie verstrekken, kan het kabinet daar niet over beschikken wanneer deze informatie onder het beroepsgeheim valt. Bijvoorbeeld wanneer een platform in reactie op een informatieverzoek van de Europese Commissie informatie deelt over interne processen. De Europese Commissie is verantwoordelijk voor het toezicht op de specifieke verplichtingen voor zeer grote onlineplatforms en is gehouden aan de vertrouwelijkheid van informatie die zij in het kader van dat toezicht verkrijgt.[2]

Ten aanzien van nieuwe technologieën benadrukken deze leden dat risicobeheersing hand in hand moet gaan met ruimte voor technologische vooruitgang en innovatie. Europa dreigt op het gebied van digitale innovatie achterop te raken bij de Verenigde Staten en Aziatische economieën. Deze leden vragen het kabinet hoe gewaarborgd wordt dat normstelling of verdragen binnen de Raad van Europa niet leiden tot een extra laag aan verstikkende regeldruk of bureaucratische koppen op de Europese AI-verordening.

---

[1] https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/dsa-brings-transparency

[2] Zie artikel 84 Digital Services Act: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX:32022R2065

24. Antwoord van het kabinet

De RvE is een belangrijk instituut waarbinnen technologische maatschappelijke ontwikkelingen en hun impact op mensenrechten, de democratie en de rechtstaat worden besproken. Het is belangrijk om te weten hoe deze bestaande principes en regels zich verhouden tot nieuwe ontwikkelingen, en dat burgers nog steeds op dezelfde bescherming kunnen rekenen die zij nu al onder de verdragen hebben. Daarbij is het van groot belang ruimte aan innovatie te bieden: digitale innovatie kan immers niet alleen economische voordelen bieden, maar burgers ook helpen in de uitoefening van hun rechten, en overheden slagvaardiger maken. Met die blik kijkt het kabinet naar de discussie over nieuwe technologie.

Nieuwe regels in het kader van de AI-verordening kunnen alleen door en binnen de EU worden afgesproken vanwege het principe van maximale harmonisatie. Het verdrag van de RvE gaat niet verder dan de AI-verordening. Het RvE-verdrag staat ook open voor derde landen; onder meer de VS en Japan zijn reeds aangesloten.

Welke specifieke AI-thema's wil het kabinet agenderen en hoe waarborgt de minister dat het innovatie- en verdienvermogen van het Europese mkb en technologiebedrijven hierbij niet wordt geschaad?

25. Antwoord van het kabinet

De beantwoording van deze vraag wordt meegenomen onder vraag 31.

Zo is de Framework Convention on artificial intelligence, human rights, democracy, and the rule of law van de Raad van Europa wel geratificeerd

door de EU en diverse andere landen, maar nog niet door Nederland. Wanneer is de regering voornemens dit op te pakken?

26. Antwoord van het kabinet

Omdat het verdrag aangelegenheden betreft die onder de bevoegdheid van de EU vallen, is Europees Nederland via de EU partij bij het verdrag. Nederland kan ondertekenen en ratificeren voor de onderdelen van het Koninkrijk die niet onder de EU vallen. Voor medegelding in Bonaire, Sint-Eustatius en Saba (BES) is onderzoek uitgezet waarin de onderzoekers kijken naar het gebruik van AI op de BES, en naar de uitvoeringsconsequenties die medegelding met zich mee zou brengen. De landen Aruba, Curaçao, en St. Maarten bepalen zelf of zij medegelding wenselijk vinden.

Binnen de context van de weerbaarheid van de democratische rechtsstaat wil de regering onder andere ook inzetten op sterke en onafhankelijke democratische instituties en processen. Vrije en eerlijke verkiezingen vormen de basis voor de democratische rechtsstaat. Verkiezingswaarnemingsmissies zijn een belangrijk instrument om dat te meten. De verkiezingswaarnemer staat bij de uitvoering van zijn taak steeds vaker onder druk door bijvoorbeeld intimidatie. Ook complexe accreditatieprocedures bemoeilijken zijn werk. Bovendien zijn landen soms minder geneigd verkiezingswaarnemers uit te nodigen. Op welke wijze zal de regering daar tijdens het voorzitterschap aandacht aan besteden?

27. Antwoord van het kabinet

De aanwezigheid van onafhankelijke verkiezingswaarnemers versterkt de transparantie, controleerbaarheid en integriteit van verkiezingen. Organisaties als de OVSE en de RvE toetsen verkiezingsprocessen aan internationale mensenrechtennormen en gemaakte afspraken. Hun aanbevelingen bieden landen concrete aanknopingspunten om verkiezingsprocedures kritisch te evalueren en waar nodig te verbeteren, en zo de democratische weerbaarheid te versterken. Zo heeft het Congres van lokale en regionale overheden van de RvE een

verkiezingswaarnemingsmissie naar de laatste Nederlandse gemeenteraadsverkiezingen gezonden.

Het kabinet wil tijdens het voorzitterschap inzetten op het versterken van democratische weerbaarheid. In verschillende Europese landen zien wij een toename van buitenlandse beïnvloeding in tijden van verkiezingen en een toename van het aantal incidenten en bedreigingen rondom de verkiezings- en campagnetijd, zowel online als op straat. Dat heeft een ondermijnend effect op de betrouwbaarheid van het verkiezingsproces. Het RvE-voorzitterschap zal aandacht aan robuuste en betrouwbare democratische processen besteden inclusief waarborgen voor het verkiezingsproces. Binnen de RvE blijven wij het gesprek voeren over het belang van verkiezingswaarnemingen en het waarborgen van de onafhankelijkheid van deze waarnemers. Er wordt bezien op welke wijze hier tijdens ons voorzitterschap concreet aandacht aan wordt besteed.

Vragen en opmerkingen van de leden van de PRO-fractie

De leden van de PRO-fractie lezen in de kabinetsbrief dat het kabinet het versterken van de detectie van buitenlandse informatiemanipulatie en -inmenging als prioriteit ziet.

Bovengenoemde leden delen de zorg dat verschillende mogendheden buiten Europa proberen om verkiezingen en maatschappelijke ontwikkelingen te sturen om de democratie en de Europese eenheid te ondermijnen. Veroordeelt het kabinet het wanneer mogendheden buiten Europa miljoenensubsidies verstrekken aan organisaties met als doel om de Europese regulering van tech tegen te gaan, om Europese samenwerking op het gebied van migratie te ondermijnen, en om campagnes van antidemocratische, antirechtsstatelijke en anti-EU-bewegingen te steunen? Is het kabinet ook voornemens om deze vormen van ongewenste buitenlandse inmenging tijdens het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa te agenderen? Zo nee, waarom niet?

28. Antwoord van het kabinet

Bescherming van onze democratie tegen ondermijnende beïnvloeding van buitenaf is voor het kabinet een prioriteit. In een tijd van groeiende spanningen, gerichte pogingen om publieke opinie te beïnvloeden en pogingen om Europese eenheid te ondermijnen, acht het kabinet het noodzakelijk om tijdens het voorzitterschap hier aandacht voor te vragen. Het kabinet wil daarom tijdens het voorzitterschap werken aan de operationalisering en effectiviteit van initiatieven, instrumenten en normen die onze democratische processen beschermen, buitenlandse inmenging tegengaan (waaronder FIMI-detectie) en onze digitale afhankelijkheid reduceert.

De leden van de PRO-fractie lezen in de kabinetsbrief de terechte constatering dat in Europa het aantal bedreigingen en intimidaties van lokale bestuurders en politici toeneemt. Is het kabinet voornemens om in dit kader expliciet de arrestatie van burgemeesters in Turkije en andere politieke opponenten van premier Erdogan, zoals burgemeester Imamoglu van Istanbul en Selahattin Demirtas en Osman Kavala, te agenderen? Zo nee, waarom niet?

29. Antwoord van het kabinet

Het kabinet heeft serieuze zorgen over de arrestaties van burgemeesters en andere oppositieleden in Turkije, waaronder burgemeester İmamoğlu van Istanboel en brengt deze zorgen bilateraal, in EU-verband en binnen de RvE aan Turkije over en zal dat blijven doen. De zaken van dhr. Demirtas en dhr. Kavala staan frequent op de agenda binnen de RvE. Het kabinet benadrukt, ook in zijn contacten met Turkije, dat de uitspraken die het EHRM in deze specifieke zaken heeft gedaan onverwijld dienen te worden geïmplementeerd.

De leden van de PRO-fractie hebben kennisgenomen van de briefwisseling tussen de Commissaris voor de Rechten van de Mens van de Raad van Europa, Michael O’Flaherty, en de minister van Asiel en Migratie. De Commissaris verzoekt het kabinet om bij de inzet voor de oprichting van terugkeerhubs vier overwegingen mee te nemen: 1) een ex ante onderzoek naar mogelijke risico’s voor de mensenrechten voortkomend uit de samenwerking voor terugkeerhubs; 2) de adequate, onafhankelijke en continue monitoring van de mensenrechtenimpact van de terugkeerhubs en daaropvolgende consequenties, en eventuele

opschortingsmechanismen, mochten er mensenrechtenschendingen zich voltrekken; 3) dat terugkeerhubs en andere vormen van externalisering gefundeerd worden op juridisch afdwingbare afspraken met eveneens afdwingbare mensenrechtenclausules; 4) transparantie over afspraken, monitoring en evaluatie zodat parlement, publiek en rechters de samenwerking kunnen controleren. De bovengenoemde leden merken op dat de minister van Asiel en Migratie slechts zeer beperkt op de brief heeft gereageerd en niet expliciet op de vier overwegingen is ingegaan. Kan het kabinet in dit schriftelijk overleg wel uitgebreid toelichten op welke manier het voornemens is de vier overwegingen mee te nemen in de beleidskeuzes rondom terugkeerhubs en externalisering? Is het kabinet voornemens om terugkeerhubs en externalisering onderdeel te maken van de agenda tijdens het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa? Zo ja, op welke manier en met welk doel is het kabinet voornemens dit onderwerp te agenderen?

30. Antwoord van het kabinet

Zoals in de beantwoording van vraag 19 reeds is aangegeven, is het kabinet ervan doordrongen dat de verdere ontwikkeling en implementatie van innovatieve oplossingen, zoals terugkeerhubs, zorgvuldig moet gebeuren om te verzekeren dat de mensenrechten onder de genoemde mensenrechtenverdragen worden gerespecteerd. Bij de operationalisering van de genoemde modellen heeft het kabinet oog voor de verscheidene uitdagingen en aandachtspunten op dit terrein en voor de noodzaak tot het in de praktijk waarborgen van mensenrechten. Dit vergt zorgvuldigheid, met afspraken die in lijn zijn met internationaal en Europees recht, zoals mensenrechtenverdragen, waaronder het VN-Vluchtelingenverdrag, het EVRM en het Handvest. Daarom werkt het kabinet nauw samen met relevante internationale organisaties zoals de VN-Vluchtelingenorganisatie (UNHCR) en de Internationale Organisatie voor Migratie (IOM). Het kabinet zal dat in de toekomst ook blijven doen. De brief van de Commissaris voor de Rechten van de Mens van de RvE, Michael O'Flaherty, biedt waardevolle aanknopingspunten voor dit proces. Om bescherming van mensenrechten te garanderen is het van groot belang dat adequate monitoring door een onafhankelijke partij plaatsvindt. Voorafgaand aan de inrichting van een terugkeerhub zullen missies naar het betreffende derde land plaatsvinden om de situatie en omstandigheden van migranten daar in kaart te

brengen. De opgedane kennis wordt betrokken bij de verdere uitwerking van de afspraken en het ontwerp van een terugkeerhub. De precieze inrichting van een terugkeerhub en de overeenkomst met een derde land is daarbij afhankelijk van de afspraken die met een derde land kunnen worden gemaakt. Over de verdere uitwerking wordt daarnaast ook gesproken met internationale organisaties zoals IOM en UNHCR.

De leden van de PRO-fractie lezen tot slot dat het kabinet de snelle opkomst van nieuwe technologieën zoals kunstmatige intelligentie wil agenderen. Kan het kabinet verder toelichten op welke manier het de motie Kathmann-El Boujdaini (Kamerstuk 21 501-33, nr. 1196) uitvoert? Wat is de doelstelling van het kabinet voor het voorzitterschap in 2027 op dit onderwerp en welke expertise draagt het kabinet hiervoor aan? Is het kabinet voornemens om met de Raad van Europa nieuwe instrumenten te ontwikkelen en zo ja, heeft de Raad van Europa beschikking tot voldoende capaciteit hiervoor?

31. Antwoord van het kabinet

Het kabinet is voornemens om tijdens het voorzitterschap een conferentie te organiseren over de impact van kunstmatige intelligentie op de weerbaarheid van de democratie en rechtsstaat. Het doet dit in combinatie met haar inzet ten aanzien van het RvE-stuurcomité voor nieuwe en opkomende technologieën (CDNET), dat onder meer als opdracht heeft een strategische visie voor de hele RvE te ontwikkelen op het vlak van nieuwe en opkomende technologieën zoals kunstmatige intelligentie. Vragen over hoe we (bestaande) wetgeving toekomstgerichter kunnen inzetten, zodat wettelijke kaders adaptief zijn en ruimte bieden aan innovatie, maar tegelijk bescherming van de democratie en rechtsstaat verankeren alsook administratieve last vermijden, staan daarin centraal.

Het is momenteel nog te vroeg om te oordelen over de wenselijkheid van de ontwikkeling van eventuele nieuwe instrumenten binnen de RvE, evenals de beschikbaarheid van middelen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de CDA-fractie

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de Koninkrijksinzet t.b.v. het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa in 2027. Deze leden waarderen dat het kabinet inzet op een weerbare democratie en rechtsstaat, accountability voor Oekraïne en bescherming van mensenrechten. Juist nu de internationale rechtsorde onder druk staat en democratische samenlevingen zowel van binnenuit als van buitenaf worden bedreigd, is een sterke en effectieve Raad van Europa van groot belang. Deze leden hebben hier nog enkele vragen over.

Weerbaarheid van de democratische rechtsstaat

De leden van de CDA-fractie vinden het positief dat het kabinet de weerbaarheid van de democratische rechtsstaat centraal stelt tijdens het voorzitterschap. Welke opvolging wil het kabinet geven aan de voorgenomen inzet om de weerbaarheid en veiligheid van personen die een sleutelrol spelen binnen de democratische rechtsstaat te versterken? Op welke manier wil het kabinet de samenwerking tussen lidstaten van de Raad van Europa, de EU en maatschappelijke organisaties op dit terrein structureel versterken?

32. Antwoord van het kabinet

Op Europees niveau wordt er gewerkt aan initiatieven als het *European Democracy Shield* (EU) en het *New Democratic Pact* (RvE), waarbij nadrukkelijk aandacht is voor een *whole of society approach*. Dit wordt nader uitgewerkt en geconcretiseerd al naar gelang van het onderwerp.
Tevens worden in het *European Centre for Democratic Resilience* (ECDR) lidstaten uitgenodigd om in hun projecten actief partners uit het maatschappelijk middenveld te betrekken.
Zoals ook aangegeven in het antwoord op vraag 20 zal het kabinet tijdens het voorzitterschap middels de agendering van *safety in political and democratic life* actief en gericht het maatschappelijk middenveld betrekken, waaronder kennisinstituten en organisaties zoals PersVeilig. Hierbij is het doel om tot een meer samenhangend en geïnstitutionaliseerde aanpak te komen. Het Kabinet zal zich tevens inzetten voor de inwerkingtreding van het

Advocatenverdrag ter bescherming van de beroepsgroep van advocaten.

De leden van de CDA-fractie lezen dat het kabinet tijdens het voorzitterschap wil inzetten op het versterken van de aanpak van *Foreign Information Manipulation and Interference* (FIMI). Kan het kabinet een actuele stand van zaken geven van de ontwikkeling van een mogelijk juridisch instrument binnen de Raad van Europa? Welke concrete resultaten wil het kabinet tijdens het voorzitterschap op dit dossier bewerkstelligen? Wat kan de Raad van Europa op dit terrein toevoegen aan wat al binnen de EU en de NAVO op dit terrein gebeurt?

33. Antwoord van het kabinet

Zoals aangegeven in het antwoord op vraag 2 is er binnen de RvE een nieuw ad hoc comité opgericht dat gaat werken aan een juridisch instrument tegen FIMI. Nederland is voorstander van het verkennen van een juridisch instrument om internationale informatiedeling en samenwerking op het gebied van detectie, attributie en gezamenlijke respons te versterken. De meerwaarde van het maken van deze afspraken binnen RvE-verband is dat we toewerken naar een kader waarin grondrechten, zoals de vrijheid van meningsuiting, centraal staan, terwijl de RvE bovendien een bredere reikwijdte heeft dan de EU.

De leden van de CDA-fractie verwelkomen bovendien de aandacht voor bedreiging en intimidatie van politici, bestuurders, advocaten en journalisten. Het kabinet spreekt over een internationale norm voor *safety in political and democratic life*. Wat moet deze norm precies gaan inhouden? Is het streven om tijdens het Nederlandse voorzitterschap tot een aanbeveling, verklaring of ander concreet instrument van de Raad van Europa te komen? Hoe worden daarbij ervaringen van lokale bestuurders en volksvertegenwoordigers betrokken?

34. Antwoord van het kabinet

In aanvulling op de eerder gegeven antwoorden onderstreept het kabinet het belang om de ervaringen van lokale bestuurders en volksvertegenwoordigers te benutten en actief samen te werken. In het programma weerbaar bestuur worden die contacten

intensief benut en onderhouden. Het gezamenlijke statement van de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en enkele bestuurders, waarbij een norm is gezet tegen agressie en intimidatie, onderstreept die aanpak. Daarbij zijn de koepels, bestuurders en volksvertegenwoordigers zelf ook actief om het belang van hun veiligheid en van hun collega's te onderstrepen. Dat gebeurt ook internationaal via onder meer Europese stedenbanden, het Europees Comité van de Regio's (CvdR), en het Congres van Lokale en Regionale Overheden .

Als gezegd zijn er diverse Europese sporen die het kabinet benut om tot een internationale norm en concrete handelingsperspectieven te komen, die op Europees, nationaal, decentraal en lokaal niveau ingezet kunnen worden. Het kabinet trekt hierin samen op met de koepels en mede-overheden en in de week van de steden en de regio's medio oktober zal dit onderwerp ook onderling besproken worden.

De leden van de CDA-fractie lezen daarnaast dat het kabinet samenwerking wil bevorderen rond het tegengaan van misbruik van pyrotechnische artikelen. Zij herkennen de ernstige maatschappelijke gevolgen daarvan, maar vragen wel waarom juist de Raad van Europa hiervoor het meest aangewezen internationale forum is. Welke concrete meerwaarde verwacht het kabinet boven bestaande Europese en bilaterale samenwerking?

35. Antwoord van het kabinet

De inzet op de aanpak van illegale handel en misbruik van pyrotechnische artikelen was het beoogde onderwerp van de informele conferentie van Justitieministers die tijdens het voorzitterschap wordt georganiseerd. Het is een belangrijk grensoverschrijdend probleem dat groter is dan de EU alleen, agendering binnen de RvE biedt de mogelijkheid om ook niet-EU lidstaten te betrekken. Lidstaten die soms een belangrijke rol spelen in de handelsketen. Echter, gezien de plannen van de

Europese Commissie om de Richtlijn Pyrotechnische Artikelen te herzien zal het Kabinet eerst inzetten op afronding van dit traject. Vervolgens zal worden bezien hoe er binnen RvE-verband op langere termijn kan worden voortgebouwd op de Richtlijn om op deze manier een breder geografisch bereik te behalen.

Accountability voor Oekraïne

De leden van de CDA-fractie steunen onverminderd de inzet op accountability voor Oekraïne. In de beantwoording van het vorige schriftelijk overleg (Kamerstuk 20 043, nr. 160) gaf het kabinet aan dat voor de Claimscommissie onder meer 25 ratificaties en voldoende budgetgaranties nodig waren, en dat voor het Speciaal Tribunaal nog moest worden gewerkt aan voldoende politiek en financieel draagvlak, de meerjarige begroting en de verdere operationalisering van het tribunaal. Kan het kabinet een actuele stand van zaken geven van deze trajecten? Welke politieke, juridische, operationele of financiële knelpunten ziet het kabinet op dit moment nog? Op welke termijn verwacht het kabinet dat de Claimscommissie en het Speciaal Tribunaal hun werkzaamheden kunnen starten?

36. Antwoord van het kabinet

Zie de beantwoording van de vragen 6 en 7.

Bescherming van mensenrechten

De leden van de CDA-fractie onderschrijven het belang van een goed functionerend Europees mensenrechtensysteem. Welke concrete verbeteringen wil het kabinet tijdens het voorzitterschap bereiken bij de uitvoering van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens?

37. Antwoord van het kabinet

Voor de beantwoording van deze vraag wordt tevens verwezen naar het antwoord op vraag 11.

Het kabinet wil bijdragen aan een sterkere nationale uitvoering van EHRM-uitspraken door de dialoog en kennisuitwisseling tussen lidstaten en relevante nationale actoren te bevorderen. Afhankelijk van de zaak gaat het daarbij onder meer om parlementen, rechterlijke macht, openbaar ministeries, advocatuur, nationale mensenrechteninstituten en het maatschappelijk middenveld. In dat kader organiseert Nederland tijdens het voorzitterschap van het CM-Mensenrechtenoverleg (CMDH) samen met verschillende lidstaten regionale conferenties over de nationale uitvoering van EHRM-uitspraken. Tijdens deze bijeenkomsten worden ervaringen en goede praktijken uitgewisseld. De algemene bevindingen en lessen worden gebundeld en binnen de RvE gedeeld. Daarnaast wordt een format ontwikkeld dat andere lidstaten kunnen gebruiken voor vergelijkbare bijeenkomsten. Zo beoogt Nederland de opgedane kennis breder beschikbaar en toepasbaar te maken.

Op welke manier wil het kabinet binnen de brede mensenrechtenagenda, waaronder sociale rechten, de bestrijding van geweld tegen vrouwen en kinderrechten, prioriteiten stellen en tot concrete resultaten komen?

38. Antwoord van het kabinet

Het kabinet hecht groot belang aan de bescherming van mensenrechten en de democratische rechtsstaat. Bescherming van mensenrechten is een van de drie pijlers van het RvE-voorzitterschap. Op het terrein van de bescherming van sociale rechten, zoals vastgelegd in het Europees Sociaal Handvest (ESH), blijft het kabinet zich tijdens het voorzitterschap inzetten voor meer commitment van de lidstaten die daarbij partij zijn. In lijn met eerdere *high level* conferenties die tot meer commitment van lidstaten hebben geleid, richt zich de Kabinetsinzet onder meer op het bevorderen van een bredere ratificatie en acceptatie van het ESH en van het collectieve klachtenprotocol via seminars en het delen van best practices.

Op het terrein van de bestrijding van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld wordt op Aruba een internationale conferentie georganiseerd, gericht op kennisdeling, internationale samenwerking en versterking van het netwerk rond de aanpak van

geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Daarnaast wordt toegewerkt naar de bekrachtiging van het Verdrag van Istanboel voor Caribisch Nederland. Verder wordt aandacht besteed aan de bevordering van kinderrechten, waaronder het tegengaan van seksuele uitbuiting en seksueel misbruik van kinderen. In dit verband wordt samen met *Weprotect Global Alliance* en het Secretariaat van het Lanzarote Comité een congres georganiseerd in het voorjaar van 2027.

Vragen en opmerkingen van de leden van de JA21-fractie

De leden van de JA21-fractie hebben met bijzondere belangstelling kennisgenomen van de brief van de minister over de Koninkrijksinzet ten behoeve van het voorzitterschap van het Comité van Ministers (CM) van de Raad van Europa (mei–november 2027) en het daaraan voorafgaande voorzitterschap van het Mensenrechtenoverleg (CMDH, november 2026–mei 2027), alsmede van het verslag van de ministeriële vergadering van het CM van 14 en 15 mei 2026 in Chișinău.

Een voorzitterschap dat eens in de 23 jaar voorkomt, is een zeldzame gelegenheid om de agenda van de Raad van Europa mede te bepalen. De leden van de JA21-fractie constateren dat het kabinet een aantal belangrijke speerpunten voorstelt waaronder de bescherming van de mensenrechten en de positie van het EVRM. Deze leden steunen de keuze om in te zetten op de bescherming van mensenrechten. Zij zouden graag zien dat Nederland deze gelegenheid aangrijpt om in te gaan op de verhouding tussen de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) en het vermogen van democratische regeringen om politieke keuzes te maken, bijvoorbeeld op het vlak van asiel- en migratiebeleid. Deze leden zien het als urgent, fundamenteel en bepalend voor de toekomst van het hof om bepaalde ontwikkelingen in de jurisprudentie van het Hof met betrekking tot de steeds verder opgeschoven interpretaties van fundamentele mensenrechten van het verdrag te bespreken, met name ten aanzien van de breed gedeelde wens om meer grip te krijgen op irreguliere migratie. Juist om de mensenrechten in hun essentie te beschermen, zo menen de leden, is enige herbezinning op de juridische praktijk en de gevolgen voor de politieke handelingsruimte, van essentieel belang. Deze leden hebben hierover een aantal vragen en doen ook een concreet voorstel.

De leden van de JA21-fractie wijzen allereerst op de ontwikkelingen van het afgelopen jaar. In mei 2025 stuurden negen regeringsleiders – op initiatief van Italië en Denemarken, en medeondertekend door onder andere de Belgische premier De Wever – een open brief waarin zij vaststelden dat het EHRM met zijn uitleg van het Verdrag de ruimte van lidstaten om politieke keuzes te maken in migratiezaken, waaronder de uitzetting van criminele vreemdelingen, te ver heeft ingeperkt. Nederland heeft die brief destijds niet ondertekend, maar schaarde zich op 10 december 2025 wel achter een gezamenlijke verklaring van 27 lidstaten. Dit proces mondde op 15 mei 2026 uit in de politieke verklaring van het Comité van Ministers in Chișinău over het EVRM en migratie. Het kabinet schrijft dat de verklaring, omdat zij met consensus is aangenomen, kan worden aangemerkt als een “later tot stand gekomen overeenstemming” over de uitleg van het EVRM in de zin van het verdragenrecht, waarmee eenieder rekening dient te houden, maar dat het “uiteindelijk aan de rechter” is om uitleg te geven aan de bepalingen uit de verklaring. Kan het kabinet, uitgaande van zijn eigen kwalificatie van de verklaring als latere overeenstemming tussen de verdragspartijen, aangeven welke concrete lijnen in de rechtspraak van het Hof naar zijn verwachting anders zullen uitpakken? Deze leden denken daarbij aan M.S.S. tegen België en Griekenland (2011) en de effecten op het interstatelijk vertrouwen vooral met betrekking tot het Dublinsysteem en zijn opvolger onder het migratiepact, Hirsi Jamaa tegen Italië (2012) en de toepassing van het Verdrag op volle zee, Paposhvili tegen België (2016) en medische uitzettingsbeletselen, en de toepassing van artikel 8 bij de uitzetting van criminele vreemdelingen en bij nareis.

39. Antwoord van het kabinet

Aangezien de Verklaring van Chișinău met consensus is aangenomen kan deze volgens het kabinet aangemerkt worden als een interpretatieve verklaring van de verdragspartijen, in die zin dat zij onder het verdragenrecht een “later tot stand gekomen overeenstemming” vormt over de uitleg of toepassing van het EVRM. Met een dergelijke verklaring dient, op grond van het verdragenrecht, rekening te worden gehouden door eenieder bij de interpretatie van het EVRM in het migratiedomein. Het kabinet ziet de Verklaring van Chișinău dan ook als een belangrijk resultaat waar een aanzienlijk effect van uit kan gaan. De ervaring met eerdere politieke verklaringen, zoals die van Interlaken, Izmir

en Brighton, laat zien dat het EHRM kennisneemt van dergelijke verklaringen en dat het daarmee rekening houdt in de ontwikkeling van zijn jurisprudentie.

Nu de Verklaring van Chișinău bij consensus is aangenomen, is het aan het EHRM, alsook rechters op nationaal niveau, om daarmee rekening te houden wanneer het de bepalingen van het EVRM interpreteert en toepast in het migratiedomein. Het kabinet acht het echter ongepast om te speculeren over de wijze waarop het EHRM dat in concrete zaken zal doen. Het kabinet is van inzicht dat de scheiding der machten en het beginsel van rechterlijke onafhankelijkheid moet worden geëerbiedigd en gewaarborgd. Het waarborgen van de onafhankelijkheid en autoriteit van het EHRM en van de integriteit van het stelsel van het EVRM was één van de uitgangspunten waarop de Nederlandse inzet ten aanzien van de Verklaring van Chișinău gestoeld was. Het uiten van verwachtingen of wensen ten aanzien van de wijze waarop het EHRM in concrete zaken invulling zal geven aan zijn taak om het verdrag te interpreteren, is daarom niet passend in de rolverdeling.

Wel constateert het kabinet dat het EHRM inmiddels, sinds het aannemen van de Verklaring van Chișinău, uitspraak heeft gedaan in verschillende migratie gerelateerde zaken. Het EHRM verklaarde recent de klacht in de zaak D.O. en L.A. t. Zweden betreffende de uitzetting vanuit Zweden naar Griekenland van een ouder Syrisch echtpaar dat daar reeds de vluchtelingenstatus had gekregen en onder meer stelde dat zij in Griekenland niet afdoende medische zorg zouden ontvangen, niet-ontvankelijk omdat niet was voldaan aan de hoge drempel voor dit soort zaken (vgl. Paposhvili t. België (2016)). In deze zaak speelden ook expliciet medische overwegingen een rol. Het EHRM herhaalde, zoals ook in de Verklaring van Chișinău is benadrukt, dat in dit soort gevallen er alleen sprake kan zijn van een artikel 3 schending in zeer uitzonderlijke omstandigheden. Ook overweegt het EHRM dat er geen verplichting is voor de staat die iemand uitzet om de verschillen tussen de toegang tot en kwaliteit van gezondheidszorg met de staat waar iemand naar teruggestuurd wordt, te ondervangen. Het Hof oordeelde daarnaast ook zeer recent in A.A. t. Nederland dat in zaken betreffende gezinshereniging met kinderen uit polygame huwelijken sprake is

van een ruime beoordelingsruimte voor lidstaten. Uit deze recente uitspraken blijkt dat het EHRM het beginsel van subsidiariteit en de *margin of appreciation* in migratiezaken daadwerkelijk en ook adequaat toepast. Dat acht het kabinet in lijn met de oproep van de RvE-lidstaten in de Verklaring van Chișinău. Er blijkt ook uit – zoals het EHRM eerder met cijfers heeft onderbouwd - dat er in de meeste zaken geen schending van het EVRM wordt geconstateerd. De ontwikkeling van jurisprudentie op dit gebied wordt door het kabinet nauwgezet gevolgd en meegenomen in relevante nationale zaken.

Met de verklaring van Chișinău spreekt het CM zich uit over de inhoudelijke uitleg van verdragsrechten in migratiezaken, over het soevereine recht van staten om hun grenzen te bewaken en het verblijf van vreemdelingen te reguleren, en over de betekenis van de *margin of appreciation.* Tegelijkertijd constateren de leden van de JA21-fractie dat de verklaring geen instrument is dat het Hof bindt, dat zij het Hof niet verplicht zijn koers te wijzigen, en door de secretaris-generaal van de Raad van Europa en verschillende lidstaten nadrukkelijk is gepresenteerd als een tekst die de rechtspraak van het Hof juist ongemoeid laat. De cruciale knelpunten die de JA21-fractie eerder in haar notitie over de rechtspraak van het EHRM in migratiezaken heeft beschreven, worden door de verklaring dan ook niet weggenomen.

Heeft het kabinet zicht op de opstelling van de lidstaten die in mei 2025 de brief van de negen ondertekenden ten aanzien van vervolgstappen na Chișinău? Klopt het dat een aantal van hen verdergaande stappen wenst, waaronder een verdragsrechtelijke verankering? Wat is de Nederlandse positie in die discussie geweest, in het CM en in het Steering Committee for Human Rights (CDDH)?

40. Antwoord van het kabinet

Het kabinet deelt de analyse van JA21 niet. Aangezien de verklaring met consensus is aangenomen kan deze volgens het kabinet aangemerkt worden als een interpretatieve verklaring van de verdragspartijen, in die zin dat zij onder het verdragenrecht een “later tot stand gekomen overeenstemming” vormt over de uitleg of toepassing van het EVRM. De verklaring kan daarmee dus

wel degelijk gezien worden als een juridisch instrument, waarmee rekening gehouden dient te worden bij de uitleg van het EVRM. Het kabinet heeft in aanloop naar de Verklaring van Chișinău nauw opgetrokken met de staten die in mei 2025 de brief ondertekend hebben en heeft geen signalen ontvangen dat staten verdergaande stappen wensen, waaronder een verdragsrechtelijke verankering. Hiertoe is noch binnen het CM, noch binnen het Stuurcomité Mensenrechten (CDDH), door lidstaten opgeroepen. Wel wordt er binnen de RvE gesproken over hoe er verder opvolging kan worden gegeven aan de Verklaring van Chișinău. De kabinetsinzet is om te bezien of in RvE-verband de uitwisseling over de ontwikkeling van jurisprudentie tussen lidstaten, alsook zorgen die lidstaten hebben op het gebied van asiel- en migratie, kan worden versterkt.

De leden van de JA21-fractie wijzen erop dat het Verdragssysteem de mogelijkheid kent om, als de verdragspartijen van oordeel zijn dat de uitleg van het Hof in bepaalde zaken gevolgen heeft die als onwenselijk worden gezien, bijvoorbeeld omdat zij te veel zijn afgedreven van de oorspronkelijke intenties van de verdragspartijen, die uitleg via een protocol bij te sturen. Artikel 32 EVRM legt de rechtsmacht tot uitleg van het Verdrag én de protocollen bij het Hof; een protocol is daarmee het enige instrument waarmee de verdragspartijen als *masters of the treaty* een uitleg kunnen vastleggen waaraan het Hof gebonden is. Precies om die reden is na de Verklaring van Brighton (2012) het subsidiariteitsbeginsel en de *margin of appreciation* niet bij verklaring gelaten, maar met Protocol nr. 15 in de preambule van het Verdrag verankerd. Deze leden vragen het kabinet hierop te reflecteren. Deelt het kabinet de analyse dat de Verklaring van Chișinău dezelfde begrippen inroept die in 2012 een protocol nodig hadden om betekenis te krijgen? Waarom zou een politieke verklaring in 2026 volstaan waar de verdragspartijen in 2012, met veel bescheidener ambities, een verdragswijziging nodig achtten? Kan het kabinet aangeven welk instrument, anders dan een protocol, het Hof daadwerkelijk zou binden aan de in Chișinău vastgelegde (of eventuele aanvullende) uitgangspunten?

41. Antwoord van het kabinet

Zoals reeds beschreven is het de zienswijze van het kabinet dat de Verklaring van Chișinău een interpretatieve verklaring is onder het verdragenrecht en daarmee een juridisch instrument, waarmee eenieder rekening dient te houden. De Verklaring van Chișinău verwijst naar de beoordelingsmarge (*margin of appreciation*) en het beginsel van subsidiariteit. Deze zijn reeds vastgelegd in de preambule van het EVRM. In de verklaring van Brighton, waarin opdracht wordt gegeven tot het opstellen van een protocol waarin deze principes vastgelegd worden in de preambule, staat dat de wijziging van de preambule ten goede komt aan "transparantie en toegankelijkheid". Het CDDH heeft een onderzoek uitgevoerd naar de effecten van Protocol nr. 15 in juni 2025.[3] Opvallend in dit onderzoek is het feit dat de inwerkingtreding van Protocol nr. 15 niet geleid heeft tot een verhoogde frequentie of referentie naar het principe van subsidiariteit of de *margin of appreciation*. Het was juist in de periode daarvoor, waarin werd onderhandeld over de verklaring van Brighton, die eenzelfde status heeft als de Verklaring van Chișinău, dat het EHRM deze principes vaker expliciet noemde in de uitspraken. Hoewel hier niet één op één conclusies aan te verbinden zijn, blijkt hieruit dat het EHRM verklaringen zoals de Verklaring van Chișinău zal betrekken in haar rechtspraak.

De leden van de JA21-fractie wijzen erop dat de hervorming van het Verdragssysteem de afgelopen vijftien jaar steeds is gedragen door voorzitterschappen: Interlaken (Zwitserland, 2010), Izmir (Turkije, 2011), Brighton (Verenigd Koninkrijk, 2012), Brussel (België, 2015) en Kopenhagen (Denemarken, 2018). Het Verenigd Koninkrijk gebruikte in 2012 precies het instrument dat het Koninkrijk in 2027 in handen krijgt: het voorzitterschap van het CM, een high-level conferentie en een verklaring met een opdracht aan het CDDH, waaruit indertijd Protocol nr. 15 voortkwam. Het verslag vermeldt bovendien dat Monaco als huidige voorzitter inzet op versterking van het EVRM en het EHRM. Deze leden zien hierin een natuurlijke aanloop naar een Nederlands initiatief op dit vlak.

De leden van de JA21-fractie zijn van mening dat het Koninkrijk zijn voorzitterschap van het CMDH en het CM moet aanwenden om het

[3] CDDH REPORT ON THE FIRST EFFECTS OF PROTOCOL NO. 15 TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS, 26 June 2025, https://rm.coe.int/steering-committee-for-human-rights-cddh-cddh-report-on-the-first-effe/1680b6807d

voortouw te nemen bij de totstandkoming van een interpretatief protocol bij het EVRM – een zeventiende protocol – waarin de verdragsstaten als "masters of the treaty" gezamenlijk vastleggen hoe de relevante verdragsbepalingen in asiel- en migratiezaken en eventuele andere zaken behoren te worden uitgelegd. Doel daarvan is de dynamische rechtsontwikkeling van het Hof in een zeer beperkt aantal aspecten op dit terrein dichterbij terug te brengen tot wat de verdragsstaten daadwerkelijk zijn overeengekomen, zonder het Verdrag of het lidmaatschap van de Raad van Europa ter discussie te stellen.

Is het kabinet bereid het thema migratie en EVRM alsnog op te nemen in de Koninkrijksinzet, en daarbinnen het initiatief te nemen tot een interpretatief protocol bij het EVRM?

De brief noemt als randvoorwaarde voor de thematische inzet dat er "voldoende animo onder lidstaten" moet zijn om voortgang te boeken. Deze leden constateren dat 27 lidstaten de verklaring van december 2025 steunden en dat het thema in Chișinău centraal stond. Deelt het kabinet de conclusie dat aan de gestelde randvoorwaarden van relevantie, effectiviteit en efficiëntie, voor dit onderwerp ruimschoots is voldaan? Is het kabinet bereid tijdens het voorzitterschap een high-level conferentie over de toekomst van het Verdragssysteem te organiseren, naar het voorbeeld van Brighton en Kopenhagen, met als beoogde uitkomst een verklaring waarin het CM het CDDH opdracht geeft een ontwerp voor een interpretatief protocol op te stellen, of een andere working-group van gemotiveerde verdragsstaten, en dit mee te nemen in de nadere concretisering die de Kamer begin 2027 ontvangt? Is het kabinet bereid nog vóór de presentatie van de prioriteiten in het CM in november 2026 met de ondertekenaars van de brief van mei 2025 en met de voorzitterschappen van Monaco en Montenegro te verkennen of een gezamenlijk initiatief kan worden gevormd, en de Kamer over de uitkomst te informeren?

42. Antwoord van het kabinet

Zoals reeds eerder aangegeven in de Kamerbrief van 22 mei jl.,[4] heeft aanpassing van het EVRM via een aanvullend Protocol bij het EVRM, niet het gewenste effect. Dit beeld wordt internationaal breed gedeeld, inclusief door gelijkgezinde lidstaten. Er is dan ook

[4] Kamerbrief appreciatie Clingendael rapport en brede verkenning naar verdragen

geen draagvlak voor een Protocol bij het EVRM. Bovendien heeft tot op heden geen van de staten die de brief van december 2025 ondertekenden binnen de RvE opgeroepen tot een verkenning naar een Protocol. De uitdagingen die worden gesignaleerd op het gebied van migratie zien op specifieke casuïstiek of problematiek. Vanwege de aard van het EVRM en het feit dat EVRM-artikelen brede algemene normen bevatten die de ondergrens van bescherming vormen, bieden de genoemde instrumenten geen geschikte of passende oplossing voor deze uitdagingen. Bovendien kan een dergelijke inkadering ook negatieve gevolgen hebben voor andere rechtsgebieden waarop het EVRM betrekking heeft.

Met het aannemen van de Verklaring van Chișinău is er reeds een belangrijke stap gezet, waarbij, naar voorbeeld van de ministeriële conferenties van Brighton en Kopenhagen, een verklaring aangenomen is met consensus van alle staten van de RvE. Momenteel wordt binnen de RvE gesproken over hoe er verder opvolging kan worden gegeven aan de Verklaring van Chișinău, waarbij Nederland zich positief en constructief opstelt. De kabinetsinzet is om in RvE-verband te bezien of de uitwisseling over de ontwikkeling van jurisprudentie tussen lidstaten, alsook zorgen die lidstaten hebben op het gebied van asiel- en migratie, kan worden versterkt. Het kabinet zal de Kamer over de voortgang hiervan via de reguliere wegen informeren.

Welke rol ziet het kabinet in dit verband voor het Nederlandse voorzitterschap van het CMDH vanaf november 2026, en is het bereid dat voorzitterschap niet alleen te benutten voor striktere naleving van uitspraken, maar ook om de zorgen van lidstaten over de reikwijdte van de rechtspraak in migratiezaken te agenderen?

43. Antwoord van het kabinet

Momenteel wordt binnen de RvE gesproken over hoe er verder opvolging kan worden gegeven aan de Verklaring van Chișinău. Nederland stelt zich hierin positief en constructief op.

De Kamer heeft met de motie-Eerdmans (Kamerstuk 32 317, nr. 962) steun uitgesproken voor de brief van de negen regeringsleiders van 22 mei 2025. De leden van de JA21-fractie hebben vervolgens in haar notitie “Protocol Modernisering van het EVRM” een concreet voorstel gedaan voor een interpretatief protocol bij de artikelen 3 en 8 EVRM. Deze leden vragen het kabinet een inhoudelijke appreciatie van dit voorstel te geven: welke elementen acht het kabinet juridisch haalbaar, welke niet, en waarom?

Welke bezwaren ziet het kabinet in het bijzonder met betrekking tot het absolute karakter van artikel 3 EVRM, en hoe zouden die in de redactie van een protocol kunnen worden ondervangen, bijvoorbeeld door de beoordelingsmarge te richten op de vraag wanneer sprake is van een reëel risico en op de eisen aan garanties van het ontvangende land? Is het kabinet bereid de tekstvoorstellen uit de notitie als vertrekpunt te nemen voor inbreng in het CDDH?

44. Antwoord van het kabinet

Een protocol strekt in principe tot wijziging van de tekst van het verdrag of tot het toevoegen van nieuwe rechten en/of bepalingen. In reactie op de toezegging bij het Notaoverleg Mensenrechtenbeleid (5 oktober jl.), is een interpretatieprotocol is geen gebruikelijke vorm van dit instrument. Een interpretatie van de uitleg of toepassing van het EVRM kan door de verdragspartijen aan het Hof worden voorgelegd middels een interpretatieve verklaring, of door middel van interventies in lopende procedures als interveniënt. Dit eerste hebben de EVRM-partijen gedaan met de Verklaring van Chișinău.

Het kabinet wil nu vooral de ruimte geven aan de uitvoering en toepassing van de Verklaring van Chișinău. De het door JA21 voorgestelde protocol lijkt de mogelijke positieve werking van deze verklaring bij voorbaat buiten beschouwing te laten, terwijl het kabinet juist daar nu van wil kunnen volgen wat het effect is. Het kabinet zal hier ook tijdens het voorzitterschap opvolging aan blijven geven. Zonder een nieuwe analyse die hieraan ten grondslag ligt is het kabinet niet voornemens te starten aan een proces om te komen tot een nieuw protocol. Hiervoor is ook geen

internationaal draagvlak, ook niet onder de eerdere initiatiefnemers.

Ten aanzien van de specifieke voorstellen van JA21, merkt het kabinet het volgende op: Artikel 3 behelst het verbod op foltering, onmenselijke en vernederende behandeling. Het gaat dus om behandeling, die ingaat tegen de menselijke waardigheid, waarbij een hoge drempel gehaald moet worden alvorens er sprake is van een artikel 3 EVRM schending. Het kabinet hecht er waarde aan dat het absolute karakter van artikel 3 EVRM behouden blijft. Ook in de Verklaring van Chișinău hebben alle 46 lidstaten van de RvE opnieuw benadrukt dat het absolute karakter van artikel 3 EVRM behouden moet blijven en dat er hierop geen afwijkingen of uitzonderingen gemaakt kunnen worden.

Ten aanzien van het voorstel van JA21 inzake artikel 8 wijst het kabinet erop dat in de Verklaring van Chișinău is bevestigd dat staten een ruime beoordelingsruimte genieten bij de beoordeling van de vraag of er dwingende en voldoende redenen zijn om een vreemdeling die een gevaar voor de openbare orde of nationale veiligheid kan vormen te verwijderen van hun grondgebied.[5]

Kan het kabinet de procedurele route naar een protocol schetsen: de rol van het CDDH, het CM en de Parlementaire Vergadering, de geldende besluitvormingsregels en een realistische tijdlijn?

45. Antwoord van het kabinet

Een protocol moet worden beschouwd als een verdragswijziging. Alle stappen die gezet worden voor een protocol zijn vergelijkbaar met de stappen die worden gezet voor de totstandkoming van een verdrag. Gelet op het feit dat het kabinet niet inzet op een protocol hoeven de potentiële rollen van de verschillende genoemde partijen niet verder uiteengezet te worden.

[5] Toezegging bij Mensenrechtenbeleid (TZ202610-070)

Kan het kabinet aangeven welk deel van de circa 9,5 miljoen euro aan HGIS-middelen beschikbaar is voor inhoudelijke initiatieven zoals een high-level conferentie,

46. Antwoord van het kabinet

Het programmabudget bedraagt circa 6 miljoen euro.

en of het bereid is de Kamer voorafgaand aan november 2026 een geactualiseerde brief te sturen waarin het standpunt over een interpretatief protocol en de stand van het overleg met gelijkgezinde lidstaten zijn opgenomen, zodat de Kamer daarover tijdig met de minister van gedachten kan wisselen?

47. Antwoord van het kabinet

Het standpunt van het kabinet over een protocol bij het EVRM is in deze beantwoording reeds uitgebreid uiteengezet, alsook in de Kamerbrief van 22 mei jl. die reeds met de Kamer is gedeeld. Hierin is ook het krachtenveld op dit punt uiteengezet.

Volledige agenda

- Koninkrijksinzet t.b.v. het voorzitterschap van het Comité van Ministers van de Raad van Europa in 2027, d.d. 26-06-2026, minister van Buitenlandse Zaken, T.B.W. Berendsen (Kamerstuk 20 043, nr. 167).

- Verslag Raad van Europa Ministeriele Vergadering van 14 en 15 mei 2026, d.d. 02-07-2026

minister van Buitenlandse Zaken, T.B.W. Berendsen (Kamerstuk 20 043, nr. 168)

- Gastlandaanbod Nederland operationele fase Speciaal Tribunaal voor het Misdrijf Agressie tegen Oekraïne, d.d. 03-07-2026, minister van Buitenlandse Zaken, T.B.W. Berendsen (Kamerstuk 36 045, nr. 311)